

ditur ab agente, non per aliam actionem, quia utraque complet eandem actionem, et utraque pertinet ad rationem causalitatis; sed una per modum actualitatis agentis, altera per modum actualitatis passi: non vero una ut effectus, altera ut tota causalitas, sed utraque ut conditio, et ratio pertinens ad eandem causalitatem, non tamen utraque immediate egreditur, sed ordine quodam quia inchoatur in actione agentis ratio, et causalitas agendi, consummatur tamen in actione ex parte effectus. Et sic non probatur, quod actio agentis non pertineat ad rationem causalitatis, et ratio operandi; sed quod non pertineat tanquam ultima et consummativa ratio ipsius. Et sic actio ex parte agentis est formalis egressio, et formalis causalitas inchoative et active, non consummative et formaliter.

Ad tertiam instantiam respondetur per ipsam egressionem effectus sufficienter constitui agens in ratione agendi consummative, et denominative, non autem inchoative et active, seu per modum actus secundi agentis; hoc enim necessario supponitur ad actionem effectam, sicut fides necessario supponit piam affectionem, et virtus in appetitu sensitivo dispositionem imperandi in voluntate; ideoque actio transiens non dicitur perficere ipsum agens, sed passum, seu effectum, quia ibi consummatur actio licet in agente inchoetur, et ad terminum ordinetur.

Ad quartam instantiam respondetur, quod illa actualitas in agente emanat ab ipso, non ut terminus, seu effectus, sed ut modus, seu causalitas inchoata. Et talis modus non emanat ab ipso agente, ut est in potentia pure; sed ut est in potentia mota a Deo, et aliis causis superioribus, quibus inferiores determinantur, et actuantur, ut emanet ab

illis actualitas actionis, quæ rursus in ipsa potentialitate actus primi recipitur, actuando illam per modum actus secundi: et sic non est in potentia, et actu secundum idem.

Ad loca D. Thomæ, respondetur loqui ipsum sicut et Aristoteles de actione affecta, prout est consummata, et completa ratio agendi, a qua fit denominatio. Et quando ponit differentiam inter actionem immanentem, et transeuntem, quod illa est perfectio agentis, non ista, loquuntur de perfectione et completa agendi, hæc enim consummatur in agente, quando est immanens, in effectu vero, et passo, quando est transiens, inchoativa autem est ipso agente, ut dictum est, et quia utraque hæc actio pertinet ad constituendum ipsam causalitatem agentis, una inchoative, altera consummative, ad idem prædicamentum actionis reducitur etiam illa actio, quæ est in agente, sicut pia affectio ad fidem, et dispositio voluntatis ad virtutem, quæ est in appetitu.

QUESTIO XV.

DE INFINITO.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit infinitum, et in quo sit punctus difficultatis?

Ut sine æquivocatione in hac parte procedatur, oportet præmittere definitionem, et varias divisiones seu acceptiones infiniti. Licet autem plures acceptiones ejus Aristoteles insinuaverit in hoc libro, cap. iv, tamen in præsentem possumus distinguere infinitum, quod aliud accipitur positive, aliud privative, aliud negative. Cum enim infinitum com-

munissime acceptum nihil aliud sit, quam illud, quod caret termino, et fine, potest accipi ista carentia privative, quando est in aliquo subjecto, quod natum est habere terminum, sed tamen caret illo, sicut quantitas est capax ut finiatur, sic tamen non habeat terminum, dicitur infinita privative, quod etiam dici potest positive respectu quantitatis. Et hoc modo definit Philosophus, cap. vii infinitum: *Id cujus partem accipientibus, semper aliquid manet extra*. Negative vero infinitum dicitur illud cujus subjectum non est capax alicujus termini. Hoc autem dupliciter potest contingere, uno modo propter perfectionem positivam subjecti, quando talis est, quod nullo termino affici potest. Et hoc modo Deus est positive infinitus, id est, actualitate, et perfectione, non quantitate. Alio modo potest hoc contingere ex imperfectione subjecti, quando tanta est, ut nihil habeat in se, quod terminari possit, sicut punctum, et unitas, quæ propter indivisibilitatem non habent terminum, sed ipsa sunt terminus.

In præsentem non agimus de infinito negative, nec de infinito positive, quod est Deus; sed de infinito privative, quod definivit Aristoteles in præsentem definitione tradita. Licet autem hoc infinitum manifestius inveniatur in quantitate, tamen reperiri etiam potest in aliis prædicamentis, ut in substantia, qualitate, et relatione. Infinitum substantia est, quod caret termino essendi, seu existendi, quibus substantia ipsa in ratione substantiæ constituitur. Et hoc infinitum, ut postea videbimus, est idem ac infinitum in genere entis. Infinitum in qualitate est, quod caret termino intensionis secundum gradus qualitatis. Infinitum in relatione est, quod dicit respectum aliquid infini-

tum, unde sumit connotationem, seu denominationem aliquam extrinsecam infinitatis: sicut actiones Christi dicuntur infiniti valoris per respectum ad personam dignificantem. Denique, infinitum in quantitate juxta duplex genus quantitatis, discretæ, et continuæ, aliud est infinitum magnitudinis, aliud multitudinis. Illud est, quod caret termino partium in continuo: istud est, quod caret termino multitudinis, et divisionis. Quare infinitum, de quo in præsentem tractari solet, est triplex, secundum magnitudinem, secundum multitudinem et secundum intensionem.

Potest autem hoc infinitum sumi vel in actu, vel in potentia. Infinitum in actu, quod etiam infinitum positione, seu positive appellari potest, et communiter dicitur infinitum categoricè, id est, affirmative aut prædicative, est illud cui non solum non potest signari terminus, ultra quem non transeat, sed etiam de facto omnes terminos transit, et ideo requiritur ad tale infinitum, quod habeat partes infinitas æquales uni certæ non communicantes inter se, et simul existentes. Quod est dicere, quod infinitum actu requirit partes determinatas, seu aliquotas, quarum una superaddat alteri novam partem, quæ non communicet, nec reassumatur cum altera, sicut Philosophus dicit in vii hujus libri, quod circuli dicuntur infiniti reassumendo easdem partes: sed tunc dicitur infinitum ait Philosophus, quando quæcunque parte accepta, nova alia sumi potest. Infinitum autem in potentia dicitur illud, quod secundum id quod habet est finitum, sed secundum id quod est in potentia, non habet terminum, id est, non potest illi signari certus, aut determinatus terminus, ultra quem transire non possit, si ve per additionem, si ve per subs-

tractionem, sive per successione[m]. Quomodo autem distinguantur partes aliquotae, seu designatae a partibus indeterminatis, et proportionalibus dicemus commodius art. III, solutione ad 1, et latius libro VI, q. XX.

Ex his autem colligitur duplex principium, quo in hac quaestione de infinito regulari debemus. Primum est, quod omne illud quod terminis clauditur non interminabiliter distantibus, infinitum esse non potest in actu, sed si aliqua infinitas ibi datur, solum est in potentia, et synecagorematice, quia scilicet non potest aliquis terminus signari, ultra quem divisio, vel additio ejus non possit transire. Actu vero quidquid inter terminos comprehendendi potest, terminatum est ac finitum. Secundum est, quod infinitum actu non potest fieri per additionem partium, et omne illud, quod est capax augmenti, finitum est. Ratio est, quia additio vel fit per aliquid finitum, vel infinitum; si per infinitum, jam supponitur ipsa infinitas eo, quod additur, et ita non fit infinitum per ipsam additionem, si per aliquid finitum, vel tale finitum superadditur alteri finito, et sic tota remanet finitum, quia utrumque terminum habet vel superadditur alteri infinito, sic jam supponitur infinitum non per additionem fit. Quidquid ergo per additionem sit majus, vel subtractionem minus actu infinitum non est.

His suppositis, tria sunt certa in hac quaestione. Primum est, infinitum relative actu non repugnare. Ratio est, quia ista infinitas consistit solum in relatione quadam ad Deum, qui est infinitus. Tripliciter autem aliquid respicit Deum. Uno modo generali ratione, sicut effectus causam efficientem non quidem participando ab ipso aliquid donum infinitum, sed praecise, quia causa

ejus efficiens in se in finitates. Secundo speciali modo, quatenus ab ipso Deo, participatur aliquid donum elevans creaturam ad bonum infinitum, sicut gratia elevat hominem ad consortium, et fruitionem divinae naturae. Tertio modo specialissime, ut quando ipse Deus unitur in persona naturae creatae. Tunc enim accipit valorem, et dignitatem ex persona cui conjungitur, qui valor consistit in relatione ad ipsam personam, ut ad principium operationum proximum, et ut quod.

Secundo, certum est non posse dari aliquam creaturam, quae sit infinita in omni genere entis, creatura enim est ens limitatum. Et similiter repugnat, dari aliquam creaturam, quae sit infinita in genere substantiae infinitate in actu, bene tamen in potentia, et secundum quid, sicut materia prima habet infinitatem in potentia respectu formarum, quantum est capax. Ratio sumitur ex D. Thomae I cont. Gen. cap. XLIII et I part. quaest. VII, ar. I. Quia infinitas in genere substantiae non est infinitas extensionis, vel extensionis: id enim pertinet ad genus qualitatis, vel quantitatis: solum ergo restat infinitas per carentiam terminorum substantiae. Termini autem substantiae, vel sunt physici, vel metaphysici: metaphysici sunt genus, et differentia, quibus contrahitur, et limitatur essentia rei: physici sunt materia et forma in compositis, vel potentialitas, et actualitas, etiam in simplicibus; substantia ergo creata non potest careere genere, et differentia, cum sit in praedicamento, quod est coordinatio generum, et specierum. Similiter non potest carere aliquo termino physico, quia non potest esse purus actus, sed debet habere admixtam aliquam potentialitatem, atque adeo solum potest esse infinitum in actu per carentiam omni termini limi-

tantis actualitatem, quae est potentialitas. Si autem esset pura potentia, licet esset infinita non tamen esset infinitum in actu, sed in potentia.

Nec valet dicere cum P. Vasquez I part. disp. XXII, et disp. XXV, cap. III, quod non obstat infinitas ad hoc, quod aliquid habeat genus et differentiam, et ponatur in praedicamento. Deus enim componitur ex genere, et differentia, quia est compositio rationis, quae illi non repugnat et tamen est infinitus. Sed contra est, tum quia oppositum ostendimus in Logica q. XIV, tum quia in praesenti illa doctrina non est ad rem: quidquid enim sit, an repugnet Deo compositio ex genere et differentia, quae est compositio rationis, tamen in substantia creata talis compositio recte tollit infirmitatem; quia vel illud genus, et differentia quibus componitur substantia creata, aliquid potentialitatis importat, vel solum actus purus. Si hoc secundum non remanet creatura, sed Deus. Si primum, ergo includunt genus, et differentiam per modum termini, et limitationis. Includunt enim actum, et potentiam, quae sunt termini limitantes in genere substantiae. Quomodo autem cum hoc stet, quod Deus possit facere infinitas species substantiales, et tamen non possit pervenire ad aliquam, quae sit infinita perfectionis, dicemus infra.

Ultimo certum est, infinitum in actu, sive in extensione, sive in intensione, vel multitudine naturaliter, et secundum legem ordinariam fieri non posse. In hoc convenit communis consensus Philosophi cum Aristotele hic cap. V et VI et Theologorum cum D. Thoma I p. qu. VII. Constat enim, quod de facto: *Omnia facta sunt in numero, pondere et mensura*, ut dicitur Sapient. XII. Si autem daretur infinitum in actu, vel careret numero si

esset infinitum multitudine, vel mensura si esset infinitum magnitudine, vel pondere si esset infinitum qualitate.

Ratio autem, cur naturaliter dari non possit, intra universum quidem constat ex ipsa universi unitate et limitatione, in quo infinita quantitas esse non potest, quia occuparet omnia. Absolute autem et independenter ab universo, constabit ex finita virtute et receptione cujuslibet creaturae, unde effectus infiniti prodire non possunt ut sequenti articulo latius ostendetur.

ARTICULUS II.

Utrum implicet dari infinitum actu secundum quantitatem vel intensionem?

Duae sunt principales in hac parte sententiae. Prima tenet, non implicare, quod detur actu infinitum absolute loquendo, ut ex antiquis tenet Gregorius in I, dist. XLIII, q. IV, Ocham, Gabriel, et alii quos citat et sequitur Vasquez I p. disp. XXVI, e. I et probabile reputant Conimbrienses hic qu. II, art. I, qui loquuntur de infinito magnitudinis vel multitudinis. Expresse etiam docetur in schola Scoti, quod infinitum in magnitudine et multitudine non repugnat, bene tamen infinitum in intensione, eo quod apud ipsum gradus intensionis sunt inaequales, ita quod unus continet alium, et sic si daretur infinitas, qualitas contineret infinitam perfectionem; quod non currit in partibus quantitatis continuatae, vel discretatae, quarum una non continet aliam in perfectione. Aliqui tamen simpliciter fatentur, infinitum esse possibile in actu, sive in quantitate, sive in qualitate, ut Cabero hic disp. II.

Secunda sententia negat esse possibile aliquid infinitum, tam in ma-

gnitudine, quam multitudine, et eadem ratio est de intensione. Ita D. Thomas I p. q. vii. art. iii et iv, et quod I. ix. art. i et quod I. xii. art. ii et communiter Thomistæ ad prædictum locum primæ partis. Et tamen ipse D. Thomas in fine opusculi xxvii fateatur adhuc non esse demonstratum, non posse dari infinita in actu. Ista sententia principaliter nifitur in explicando implicationes, prima vero in solvendo. Et ideo in hoc articulo conabimur explicare rationes D. Thomæ et contra adversariorum responsiones roborare. In sequenti vero quasdam difficultates et rationes, quæ contra nostram sententiam militant dissolvere.

Sit ergo unica conclusio: Repugnat etiam de potentia absoluta dari infinitum in actu sive in magnitudine, sive in multitudine, sive in intensione. Pro hac conclusione plures solent afferri implicationes. Et quidem Martinez in præsentia, cui non placent rationes D. Thomæ illam affert, quia si daretur corpus infinitum, ex quocunque puncto tanquam ex centro produci possent duæ lineæ versus circumferentiam, et istæ quanto magis protrahuntur, magis distant inter se, unde cum longitudo earum sit infinita, etiam distantia earum infinita erit, et ex alia parte distantia infinita esse non posset, quia est clausa inter duas lineas seu terminos, ergo, etc. Hac ratione etiam plures alii utuntur.

Videtur tamen ratio ista non convincere, quia dato corpore infinito, lineæ illæ essent quidem lineæ, sed non essent termini ex parte circumferentiæ illius corporis, quia lineæ illæ interminabiles sunt nec habent circumferentiam ubi terminentur, si ergo interminabiles sunt et infinita, desinunt esse termini, et consequenter inter illas lineas potest esse aliquid infinitum, quia ipsæ

etiam infinitæ sunt. Illud autem axioma *inter duos terminos non potest claudi infinitum*, intelligitur inter duos terminos finite distantes, alias non sunt termini.

Quare defendendo rationes D. Thomæ ex duplici principio desumitur implicatio. Primum est, considerando quantitatem uti accidens naturale consecutum ad corpus naturale. Secundum est, considerando ipsam mathematicè et secundum se ut abstrahit a corpore naturali. Et prima ratio formata est nobis supra q. vii. art. ii. Quia quantitas est accidens consecutum ad substantiam quæ est radix continens quiddam in tali quantitate invenitur, sed substantia est finita et limitata, non solum in esse absoluto, sed etiam ut radix est accidentium, quia ratio radiceis non habet majorem amplitudinem, quam ipsa ratio essentialis substantialis, quæ radix est, et principium accidentalis; ergo si radix est limatata, etiam et quantitas limitata est et finita et præcipue hoc habet vim in quantitate, quia non potest crescere quantitas, nisi etiam addatur nova entitas substantiæ, nec enim in eadem parte substantiæ potest esse duplex quantitas penetrata; ergo si quantitas est infinita, etiam supponitur substantia infinita, quia ad quantitatis additionem substantia etiam additur, et sic prius debet substantia esse infinita, quam quantitas. Repugnat autem dari substantiam infinitam, ut articulo præcedenti ostensum est, ergo et quantitatem.

Respondet Martinez, non probare S. Thomam ex eo, quod substantia sit finita in esse, quantitatem debere esse finitam in extensione, quia hæc sunt diversa genera, sed solum finitam in esse quod verum est, quia infinita quantitas finitam essentialiter habet. Sed contra, quia substantia non solum est finita

secundum esse in ordine ad se, sed etiam ut est radix quantitatis in extensione, quia etiam ipsa extensio quantitatis, ut extensio radiceam habet, et consequitur formam substantialem, sed substantia, ut radix talis accidentis finita est, nec enim stat quod in esse substantiali sit finita, et in ratione radiceis accidentium finita non sit; ergo non potest radix finita derivare ex se quantitatem infinitam; sicut bene valet, virtus aliqua est finita; ergo et operatio et effectus, licet effectus et operatio non sint ejusdem speciei, vel generis cum virtute.

Aliter conatur P. Vazquez ubi supra infringere consequentiam S. Thomæ, quia si determinata substantia determinatam postulat quantitatem sequeretur quod omne corpus naturale determinatam haberet quantitatem, quod patet esse falsum in igne, qui sine termino potest crescere, ut dicitur II. de Anima, tex. lxi. Cæterum hæc instantia non loquitur de quantitate, ut consecuta ad formam substantialem, de qua solum procedit ratio S. Thomæ, sed de quantitate ut superaddita, quæ scilicet in infinitum superaddi potest. Hoc autem non pertinet ad rationem D. Thomæ, quia D. Thomas intendit probare, non dari infinitum actu et categorematicè, non autem intendit probare, non posse aliquid superaddi ad alterum in infinitum, quia additio in infinitum nunquam facit infinitum in actu, ut supra diximus, sed solum syncategorematicè, et in potentia, quia solum consistit infinitum additione in hoc, quod non sit assignabilis terminus ultra quem non transeat, non vero quod ita sit infinitum, quod omni termino actu careat, et omnes terminos transierit; per additionem enim finitarum partium infinitum non est pertransibile; non ergo D. Thomas excludit infinitum additio-

nis, et syncategorematicum, sed infinitum actu, quod solum potest prima productione consequi, non additione fieri.

Quod vero addit S. Thomas repugnare infinitam magnitudinem in corpore naturali, quia non posset moveri, non est ratio probans implicationem absolute, non enim repugnat dari corpus immobile, sicut plerique existimant de cælo empyreo, vel si esset mobile, ratione tamen infinitatis esset impeditum moveri; sed tamen D. Thomas altulit hanc rationem ex Philosopho in ordine ad ea corpora, quæ sensibus experimur esse mobilia, tale enim corpus infinitum esse non potest.

Secundum principium, seu rationem sumit S. Thomas loquendo de quantitate mathematicè, et sine ordine ad corpus naturale, quia omnis quantitas debet esse sub aliqua forma, forma autem quanti est aliqua figura; ergo oportebit quod habeat aliquam figuram, et consequenter aliquem terminum, quia figura resultat ex termino quantitatis. Respondetur aliqui figuram non esse formam essentialiter quantitatis, sed quantitatem se ipsa esse formam. Secundo, figuram solum convenire quantitati finite non infinite. Tertio, quod absolute invenitur quantitas sine figura, ut quantitas corporis Christi in Sacramento.

Cæterum istæ instantiæ unico verbo solvuntur, quod D. Thomas loquitur de figura radicali, non formali; est enim figura modus ex terminatione quantitatis resultans, et ita figura formaliter est id quod resultat, et radicaliter id ex quo resultat. Est ergo sensus D. Thomæ, quod quantitas non potest carere eo, quod specificatur, vel individuatur, quia nihil potest esse in rerum natura, quod non sit specificatum vel individuatum, quantitas autem specificatur vel individuatur per va-

riam terminationem sui, sicut species multitudinis sunt duo, vel tria, etc. et magnitudinis bicubitum, vel tricubitum, aut secundum aliam mensuram mensurabile, neque enim alias differentias divisivas quantitatis novimus, quam quæ fiunt penes diversas mensurabilitates, quia quantitas talis est naturæ, quod quolibet addito, vel subtracto fit major, vel minor, et sic variatur ejus species, vel saltem individuatio, secundum additionem, vel subtractionem; unde nata est sequi aliqua figura. Quantitas autem infinita caret omni tali distinctivo quantitatis, et si ei aliquid addatur, vel subtrahatur, non fit major, vel minor, ergo omnino repugnat in singulari; sicut si diceretur dari animal infinitum, quod nulla specie animalis determinaretur, vel hominem infinitum, quæ nulla individuatione contraheretur. Ita sumitur explicatio hujus rationis ex D. Thoma quodlib. IX, art. 1. deduciturque ex Aristotele in hoc libro, cap. VI et in 1 de cælo, text. 11 ubi ostendit, quod impossibile est plura corpora esse infinita, quia corpus est dimensionatum ad omnem partem; et ideo implicatio ista directe procedit de corpore quanto, cui proprie convenit figura, non tamen de linea, aut superficie, quæ non sunt divisibiles ex omni parte, et ideo si illæ essent infinitæ, non repugnaret unum infinitum esse majus altero, et sic possent dari plures lineæ infinitæ: corpus autem quia trina dimensione gaudet si esset infinitum non posset esse nisi unum, nec per plures species, vel individua esset variabile nec unum majus altero, ut etiam advertit S. Thomas III p. q. x, art. III ad tertium. Aliunde tamen repugnaret dari infinitam lineam, vel superficiem, quia in re dari non potest, nisi in aliquo corpore, et consequenter debet infinitas partes ambire, atque

adeo supponere infinitum corpus, cui insit.

Ex eodem principio proportionaliter applicato ostenditur repugnare infinitam intensionem in qualitate, sicut enim quantitas sequitur determinatam formam, ita et qualitas, ergo sicut non potest dari infinita quantitas, ita nec qualitas, sed neque potest superaddi ab extrinseco infinitas intensionis in qualitate, quia vel ista infinitas adveniret per additionem gradus ad gradum vel per unicam productionem totius infinitas: per additionem fieri non potest, quia infinitum per additionem finitarum partium est impetransibile. Si vero id quod additur est infinitum jam non per additionem fiet infinitum, sed supponitur esse. Si vero unica productione fiat infinita qualitas illa, consequitur aut recipitur in aliqua forma, quæ cum finita et determinata sit, non potest esse capax infinitæ qualitatis, præsertim quia qualitas actualitatem sequitur formæ, et hæc limitata est per potentialitatem admixtam.

Implicationes circa infinitum multitudinis.

Prima implicatio D. Thomæ quod VII, 1 par. art. IV. est circa multitudinem quantitativam, quia si daretur infinita multitudo, non esset in aliqua specie determinata numeri, quia omnis species numeri determinatur per aliquam ultimam unitatem, cum sit multitudo mensurata per unum, infinita autem multitudo nullam speciem haberet mensurata per unum, ergo talis numerus non est habilis.

Respondet P. Vazquez disp. IIIA XXVI, cap. III, quod non constat omnem multitudinem esse in specie numeri. Deinde, quod multitudo a parte rei non habet formalem ratio-

nem numeri, id enim ab intellectu numerante habetur, ante intellectum enim non est, cur ista unitas pertineat ad hunc numerum potius quam ad illum, sed una tantum est omnium rerum multitudo.

Cæterum ad primam instantiam respondetur, constare quod omnis multitudo si est quantitativa, est in aliqua specie numeri, quia omnis multitudo quantitativa est quantitas discreta, ergo pertinet ad genus numeri, ergo ad aliquam speciem, quia nihil est in genere, quod non sit in aliqua specie talis generis.

Ad secundam instantiam respondetur quod ut ostendimus in Logica quæst. XVI, numerus est vera, et realis species quantitatis, licet designatio actualis hujus ultimæ unitatis, vel illius dependeat ab intellectu, sed hoc non est de essentia numeri: tota autem coordinatio, et mensurabilitas unitatum in re datur secundum quod numerus sit major aut minor quantitative in re, et sic est mensurabilis per unum, et hoc pertinet ad formalem rationem quantitatis discretæ. Et quando dicitur omnem rerum multitudinem esse unam, respondetur multitudines rerum dupliciter distingui, vel penes subjecta ut multitudo lapidum, lignorum, equorum, etc. Et hoc modo constat non omnem multitudinem esse unam. Secundo distinguitur penes diversam mensurabilitatem diversarum unitatum, et coordinationem ad unum, sicut aliter mensuratur numerus mille, vel centum, vel viginti, et hoc etiam modo non est una multitudo omnium quantitatum, sed alia est multitudo millium vel centum, etc. Et hoc in re, quia in re dantur mille lapides, vel centum lapides, et a parte rei prius fuerunt octo homines quam viginti, vel centum homines.

Et roboratur ista ratio, quia nume-

rus, vel fit infinitus per additionem unitatum, vel per unicam productionem infiniti numeri. Primum esse non potest, quia in finito additione finiti est impetransibile. Secundum tollit omnem speciem numeri, qui per determinatas unitates variatur, et fit major vel minor. Infinita autem multitudo neque additione unitatis fieret major, nec subtractione minor, quia infinitum subtracto, vel addito aliquo finito æque manet infinitum, alias illo finito terminaretur: infinitum ergo est species determinata numeri.

Ex quo intelliguntur explicationes, quæ ex inconvenientibus adduci solent, quia si daretur infinita multitudo in actu, tot erunt binarii in illa multitudine, quot quaternarii, vel denarii et si producerentur infiniti homines, tot essent homines quot capilli eorum; quod implicat, quia binarius est pars quaternarii, et omne totum est majus sua parte, cum pars componat totum cum additione alterius. Sequela vero probatur, quia posito infinito, si segregentur binarii alternatim relinquendo unum binarium, et segregando alium, tunc vel omnes binarii segregati constituent infinitam multitudinem, vel non; si non, ergo etiam alii binarii erunt finiti, et sic omnes simul non facient infinitum, quia utrumque finitum est: si primum, ergo dabitur duplex infinitum in utroque cumulo et sic sine aliqua divisione, vel additione ex uno infinito consurget aliud, et ex sequenter tot sunt binarii quam quaternarii, quia si sunt infiniti binarii, etiam possunt numerare illos per quaternarios, vel denarios, et tunc vel exhauriretur illa multitudo numerando per quaternarios, et sic redderetur finita, vel non exhauriretur, et sic erunt infiniti quaternarii in binariis etiam materialiter.

Omitto, quod infinitum non est quid certum, et determinatum in eo genere quo infinitum est, quia caret terminis, ergo prout tale non clauditur sub determinata, et certa intentione, et actione creantis. Nec solvit P. Vazquez dicendo, quod in multitudine infinita quolibet singularis cadit sub certa intentione, licet non tota multitudo. Contra enim est quod infinita multitudo non potest fieri per additionem et multiplicationem singularium, quia quodlibet finitum est, et additio finitorum non pertransit infinitum. Si autem unica productione totum infinitum sit, ergo et unica intentione, et hæc certa, et determinata esse non potest ex parte effectus, qui indeterminate est.

ARTICULUS III.

Expediuntur difficultates, et argumenta contra nostram sententiam.

Primo, arguitur ad probandum non repugnare dari infinitum in actu, quia in quolibet continuo omnes partes proportionales uniantur in divisibilibus, alioquin penetrarentur, si se totis, et non per extremitates seu indivisibilia unirentur, ergo cum partes istæ infinite sint, et actu copulentur per indivisibilia, sunt actu infinita indivisibilia, quia partes sic copulatae, et non penetratae sunt in infinitum indivisibiles.

Secundo: Deus potest facere species in infinitum perfectiores, et de facto cognoscit omnes illas, ergo cognoscit aliquam infinite reliquas excedentem, nam si omnes cognoscit, et illæ sunt infinite, et una excedit in perfectione aliam, inter illas oportet quod aliqua infinite excedat alias. Idem argumentum fit de infinita magnitudine, aut multitudine,

aut intensione; cognoscit enim Deus omnem quantitatem, vel multitudinem possibilem, et illa est infinita et sine termino, ergo aliquam magnitudinem infinitam cognoscit esse possibilem, et sic si fiat nullum est inconveniens.

Tertio: In quolibet instanti unius horæ potest Deus creare unum Angelum, vel unum lapidem et conservare illum, ergo in fine horæ erunt infiniti Angeli, quia instantia infinita sunt, cum infinitas partes proportionales uniant: quod si dicatur non posse fieri Angelum, nisi in instanti designato, non in proportionali, et indeterminato, contra est, quia posset Deus ab æterno creare mundum, et in quolibet die designato unum Angelum, et sic essent creati infiniti Angeli, quia sunt transacti infiniti dies.

Quarto: Deus cognoscit infinitas cogitationes hominum et Angelorum per totam æternitatem futuras, ergo videt infinitam multitudinem possibilem, imo et coexistentem simul in æternitate, ergo non est inconveniens, quod simul ponantur in tempore, nam si ideo non possunt poni in tempore, quia debent cadere sub certa intentione creantis, similiter ob eandem rationem non possent simul esse in æternitate, quidquid enim in æternitate est, jam subest actioni divinæ, et intentioni ejus.

Ultimo: Non repugnat Deum facere infinitum, neque ex parte potentia; quia infinita est, neque ex parte facti; tum, quia infinita magnitudo non est infinitas simpliciter sed in genere determinato, et essentialiter habet finitam, et positam in prædicamento quantitatis; tum quia una linea, etiamsi sit infinita non exhaurit omnes lineas; possunt enim esse plures lineæ infinite, quarum una sit major altera, ergo tale infinitum non tollit distinctio-

nem ab aliis; tum denique, quia omne creabile collective est infinitum, et omne illud est possibile, siquidem est creabile, ergo possibile est infinitum in actu. Neque hoc est exhaurire potentiam divinam, sed habere actum adæquatum circa omnia possiblem. Et confirmatur, quia si Deus ageret ex necessitate naturæ operaretur infinita; quia ageret secundum ultimum potentia; quæ infinita est, ergo etiam modo potest id facere, siquidem ex parte omnipotentia; eadem est virtus, iudicium autem et libertas id non tollit, imo de facto Deus habet scientiam practicam, et ideam de omni illo quod ageret, si ex necessitate naturæ operaretur, ergo sicut cognoscit infinitum in actu, ita potest facere illud quia cognoscendo, et dicendo facit.

Ad primum respondetur negando, quod denitur infinita indivisibilia in actu continuo, licet entitatem suam habeant in actu, sed non infinitatem, sunt enim partes proportionales communicantes partibus aliquotis. Unde dicit D. Thomas in iv, dist. x, q. 1, ar. iii, q. iii ad 1: « Quod actu non est accipere numerum partium in continuo ante divisionem, sed potentia tantum; » quare proportionales non sunt distinctæ, vel superadditæ ipsis aliquotis et distinctis indivisibilibus unitæ, sic enim quantumcumque essent minimæ quantitatis, si in infinitum multiplicarent facerent magnitudinem infinitam actu. Sunt ergo partes proportionales in re idem quod partes aliquotæ secundum aliam considerationem: eadem enim quantitas ut componitur ex partibus, quæ sunt plures per additionem unius ad aliam, dicitur habere partes aliquotas, id est, quæ ratione additionis, vel subtractionis, faciunt majus vel minus in quantitate, atque adeo talis pars non debet quantitatem suam

habere solum ratione partium ad-junctarum, cum quibus communicat, sed debet habere partes, quas superaddat partibus adjunctis. Partes autem proportionales sunt partes contentæ in aliquotis, et communicantes non quia penetrantur, sed quia una pars quæ servit uni quantitati, seu parti divisibili, potest etiam servire alteri sibi immediate, juxta diversam comparisonem aut designationem partium in quibus fiat divisio. Et ita vocantur proportionales, quia in eadem finita quantitate quæcumque designatio partis fiat, secundum quamcumque combinationem et proportionem divisibilis est; fieri autem possunt infinite designationes per repetitionem, et communicationem partium, quod est esse in infinitum divisibile, non collective, et secundum additionem novæ quantitatis sed divisive, et secundum diversam designationem, quæ in quolibet parte continui fieri potest in partes sibi immediatas, et rursus si designetur pars immediata, potest dividi in partem sibi etiam immediatam, quæ antea dividebatur in illam, et hoc est esse se communicantes, quod in infinitum fieri potest, sed non infinitas addere partes, aut indivisibilia, de quo vide infra q. xxii, latius.

Ad secundum respondetur quod in infinitis creaturis, quas Deus cognoscit, non datur aliqua infinite perfecta, quilibet enim signata, semper restat alia major et perfectior, et sic ex parte rei cognita solum sunt infinita syncategorematicæ, licet ex parte cognoscentis simul, et categorématicæ omnia illa cognoscantur. Et argumenta ista plerumque peccant a modo cognoscentis ad modum ex parte rei cognitæ. Unde Deus non videt infinita simul in actu, id est, ex parte rei visæ, licet simul illa videat ex parte cognoscentis.

tis; sed videt quod ex parte rei cognita quolibet dato, aliud melius fieri potest in infinitum. Secundo dicitur, quod quolibet producto, potest Deus facere perfectius perfectione contenta intra limites alicujus generis, non excedente illos: perfectio autem intra terminos clausa, solum est major in infinitum syncategorematicæ et modo proportionali, non in actu, et categorematicæ, hoc enim extra omnes terminos est: omnes autem res possibles intra terminos alicujus generis sunt, et omnis magnitudo aut numerus, species quædam est.

Quod si petas quæ est causa, cur dicatur Deus videre multitudinem infinitam, hoc ipso quod videt omnia possible, vel aliquam multitudinem sine termino, quia videt omnia illa simul, ex eo autem quod videat magnitudinem omnem, vel species quas potest facere in infinitum, non dicitur videri aliquam speciem, vel magnitudinem actu infinitam, respondetur quod ad multitudinem syncategorematicæ infinitam, et in potentia nihil deest nisi quod simul in actu ponatur, ut reddatur infinitum actu, hoc autem consequitur beneficio intellectus simul in actu videntis ea quæ non sunt simul, sed syncategorematicæ, et in potentia infinita. Ut autem detur magnitudo infinita, non sufficit simul apprehendere plures, vel omnes magnitudines, quæ cognoscuntur fieri posse, sed requiritur quod cognoscatur una magnitudo extra omnem terminum extensa et actu infinita, hæc autem non est possible ex parte rei cognita.

Ad tertium ibi responsum est, nec enim potest produci Angelus nisi in aliquo determinato instanti, et cum post illud instans non sequitur aliud immediate sed aliqua pars, in qua involvuntur infinita instantia indeterminata, quando in alio ins-

tanti producitur alius Angelus, jam sunt transacta infinita instantia in illa parte immediata, in qua non fuit productus Angelus. Ad replicam respondebitur in libro VIII, q. XXIV, ar. II, ubi ostendimus non potuisse dari motum ab æterno. Unde si producerentur ab æterno Angeli non per dies successivos, sed extra omne tempus deberent creari, et sic perinde est atque creare infinitos unica productione, quod repugnat.

Ad quartum respondetur, non repugnare, quod Deus cognoscat infinita simul in actu ex parte cognoscentis, imo et Christus cognitione creata. Ratio est, quia infinitum non repugnat si sit contentum in alio antecedenter existente, sive finito, sive infinito. Et sic Christus cognitione creata cognoscit infinita, ut contenta in aliquo finito, scilicet in specie sub qua continentur individua, et ad quam tendit directe representatio speciei. Et similiter Deus cognoscit infinita ut contenta in sua essentia, et derivata ab ideis, et in æternitate continentur infinita non in actu proprio, sed alieno, scilicet in mensura ipsius æternitatis, quæ infinita et increata est: infinitum autem sub tali esse in infinito, et increato contineri non repugnat, sed in esse proprio, et creato quod limitatum est et terminatum, neque est necesse, quod omne quod Deus cognoscit, possit facere eo modo quo cognoscit ex parte cognoscentis sed eo modo, quo cognoscit ex parte rei cognita et factibilis: imo potius modus ex parte cognoscentis solet opposito modo se habere ad modum ex parte rei cognita existendo in se entitative et materialiter, in cognoscente immaterialiter.

Ad ultimum respondetur repugnare infinitum ex parte rei factæ. Ad primam instantiam dicitur, quod hoc ipsum quod quantitas est finitæ essentia, debet habere in re fini-

tam terminationem, præsertim cum in quantitate ex diversa terminatione sumatur determinata species, vel individuatio quantitatis, et infinitas in actu non est passio quantitatis, sed syncategorematica.

Ad secundam instantiam jam supra diximus, quod si esset corpus infinitum, tantum esset unum, plures autem lineæ infinitæ non ita repugnant, si in abstracto, et quasi mathematicè considerentur, in re autem non potest poni linea infinita, nisi subjectetur in corpore infinito.

Ad tertiam respondetur, quod Deus potest omne possibile eo modo quod possibile est:

potest autem infinitum divisivo, et modo determinato, non collectivè, et modo infinito, et indeterminato, sicut potest fieri album, quod sit nigrum et sedens stans non conjunctim, sed divisim.

Ad confirmationem respondeatur, quod dato illo impossibili, adhuc non sequeretur infinitum in actu, quia operaretur secundum ultimum potentia non absolute, sed secundum applicationem ad capacitatem finitam subjecti creati, vel objecti producendi, sicut persona Divina non potest infinito modo personare naturam creatam.

CIRCA LIBRUM QUARTUM, DE LOCO, VACUO, ET TEMPORE.

QUÆSTIO XVI.

DE LOCO, ET UBI.

Quatuor in hac quæstione tractabimus. Primum, de quidditate loci intrinseci, et extrinseci. Secundum, de subjecto seu re locata, cui convenit esse in loco. Tertium, de repugnantia duorum corporum in eodem loco. Quartum, de repugnantia unius corporis in duplici loco.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit locus extrinsecus, et immobilitas ejus?

Locus physice, et proprie acceptus significat id quod motu locali acquiritur. Et solet distingui duplex

locus, alter extrinsecus, alter intrinsecus. Extrinsecus est corpus illud, sive superficies, qua circumscriptur, et continetur ipsum locatum. Intrinsecus est ipsa præsentia passiva rei locatæ, quæ dicitur *ubi*: est enim ubi forma, seu modus intrinsecus proveniens a loco extrinsecus circumscriptente, ut a quo provenit principaliter denominatio locati. Et sunt aliqui, qui existimant hoc ubi, seu præsentiam intrinsecam ignotam fuisse Aristoteli et antiquis, inventam autem a recentioribus, eo quod Aristoteles VIII Phys. tex. LIX, et D. Thomas ibi, et I, p. q. cx ar. III et II. contra Gent. c. XIII, docet motum localem terminari ad aliquid extrinsecum. Cæterum hi phrasin, et modum loquendi D. Thomæ non attenderunt, qui in sex ultimis prædicamentis non negat modos intrinsece afficientes